

**TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

**2021-YIL
25-NOYABR**

**IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH
SHAROITIDA BO'LAJAK MUTAXASSISLARNI
INNOVASION FAOLIYATGA TAYYORLASHDA
ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN
FOYDALANISH SAMARADORLIGI**

**XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMANI
MAQOLALAR TO'PLAMI**

TOSHKENT – "IQTISODIYOT" – 2021

UO'K: 338:6P2.15 (575.1)

KBK: 65.9(2P)37

“Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bo'lajak mutaxassislarni innovasion faoliyatga tayyorlashda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish samaradorligi” Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani maqolalar to'plami (2021-yil 25-noyabr). - T.: TDIU, 2021. – 500 b.

Ushbu to'plam Toshkent davlat iqtisodiyot universitetining 90 yilligiga bag'ishlangan bo'lib, unda mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy-innovasion yo'nalishlarining dolzarb masalalari borasidagi ilmiy tadqiqot ishlarini takomillashtirish va ilmiy qarashlari aks ettirilgan materiallarning bayoni keltirilgan.

To'plamga oliy o'quv yurtlarida iqtisodiy muammolar bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borayotgan professor-o'qituvchilar, doktorantlar, tadqiqotchilar, vazirlik, qo'mita va turli mulkchilik shaklidagi korxonalar va tashkilotlarning yetakchi mutaxassislari, magistrnlarning, ilmiy izlanishlari natijalari kiritilgan.

To'plamda keltirilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma'lumotlar va keltirilgan xuquqiy-me'yoriy hujjatlarning haqqoniyliги, tanqidiy fikr mulohazalar va takliflarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

Mas'ul muharrir: *t.f.d., prof. K.A.Sharipov*

Tahrir hay'ati: *i.f.d., dots. I.M. Alimardonov*
p.f.d., prof. M.F. Hakimova
i.f.d., dots. B.O., Tursunov
dots. A.I. Ishnazarov PhD.,
dots. M.K. Abdullayev
f.m.f.n., dots. A.R. Gulomov

Taqrizchilar: *Akademik, i.f.d., prof. S.S. G'ulomov.*
i.f.d., prof. B.Salimov

Mazkur to'plamga kiritilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma'lumotlar va me'yoriy hujjatlar sanasining to'g'riligiga hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

ISBN 978-9943-7329-8-8

© “IQTISODIYOT”, 2021

<i>Ш.Э. Мамаражабов</i>	Кредит таълим шароитида бўлажак мутахассисларнинг умумқасбий компетенциясини дифференциал таълим асосида такомиллаштириш имкониятлари.....	270
<i>Mamarajabov Sh.E., Muhiddinov O.H.</i>	Raqamlashtirish sharoitida bo'lajak mutaxassislarda tadbirkorlikka oid ko'nikmalarni shakllantirish yo'llari.....	273
<i>Маматқулова М. Махмудова Ф.Х.</i>	Ёш авлоднинг дунёқарашини шакллантириш.....	275
<i>Ахмедов Ш.Ш.</i>	Бўлажак мутахассисларни инновацион фаолиятга тайёрлашда коммуникация усулларининг ўрни.....	279
<i>Мусаханова Г.</i>	Анализ и тенденции обеспечения продовольственной безопасности в Узбекистане.....	282
<i>Н.Х. Лутфуллаева</i>	Бўлажак мутахассисларни инновацион фаолиятга тайёрлашда кредит-модуль тизими ва унда талабалар мустақил фаолиятининг ўрни	285
<i>Очилова Г.О., Рузметов Б.Р.</i>	Таълим жараёнини ташкил этишдаги психологик назарияларнинг моҳияти	289
<i>Расулова Ф.Ф. Yakubova U.Sh.</i>	Бўлажак мутахассислар инновацион фаолигини ва мустақил таълимни ривожлантиришда ахборот маданиятининг аҳамияти.....	295
<i>Саидакбаров Х.А.</i>	Ўқувчиларда мустақил фикрлашни шакллантириш.....	299
<i>Холмухамедова Н.С.</i>	Transportation problem and its solution by the method of potentials.....	303
<i>Саидакбаров Х.А., Рузметов Б.Р.</i>	Рақамли иқтисодиёт шароитида бўлажак иқтисодчиларнинг ахборот хавфсизлиги соҳасидаги касбий компетентлигини шакллантириш мезонлари.....	308
<i>Хошбаков В.А.</i>	Пахтачилик ва тўққимачилик корхоналарида инновацион кластер тизимини ишлаб чиқиш ва қўллаш.....	311
<i>Отабоев Н.О., Авокулова С.С.</i>	Профессионал таълимда бўлажак мутахассисларни касбий компетентлигини шакллантиришда ахборот хавфсизлигини таъминлашга ўргатишнинг зарурияти ва аҳамияти.....	314
<i>Темиров О.С.</i>	Ўзбекистон иқтисодийотида логистикани рақамласhtirish masalalari.....	318
<i>Миралиева Д.Т.</i>	Эффективность использования современных технологий при подготовке будущих специалистов к инновационной деятельности в условиях цифровизации экономики.....	323
<i>Хашимова Д.П., Пилитенко Е.Ф.</i>	Биржа савдоларини такомиллаштиришдаги мавжуд муаммолар ва уларни бартараф этиш йўллари..	329
<i>Мирзаахмедов Д.М.</i>	Таълим тизимида инновацион технологияларнинг ўрни.....	334
	Особенности интеграции информационных систем в условиях формирования цифровой экономики.....	337
	Методы принятия управленческих решений в многоуровневых, распределенных системах.....	340

БЎЛАЖАК МУТАХАССИСЛАР ИННОВАЦИОН ФАОЛЛИГИНИ ВА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА АХБОРОТ МАДАНИЯТИНИНГ АҲАМИЯТИ

Г.О. Очилова,

*“Инновацион таълим” кафедраси доценти,
ис.ф.ф.д.PhD, ТДИУ*

Б.Р. Рузметов,

магистратура талаба, ТДИУ.

Аннотация: мазкур мақолада замонавий ахборот технологиялари воситаларидан таълим-тарбия жараёнларида фойдаланиш имкониятлари, замонавий ахборот технологиялари асосида педагогик фаолиятни таъминлаш этиши механизмлари, йўналишлари, бўлажак мутахассислар инновацион фаоллигини ва мустақил таълимни ривожлантиришида ахборот маданиятининг аҳамияти хусусидаги маълумотлар баён этилган.

Таянч тушунчалар: мустақил таълимни ривожлантириш, мутахассислар инновацион фаоллигини таъминлаш, олий таълимни рақамлаштириш, замонавий ахборот технологиялари, ахборот маданияти, техник тараққиёт, ахборот ресурслари, талабалар инновацион фаоллигини таъминлаш.

Мамлакатимизда таълим соҳасида олиб борилаётган ислохотлардан мўлжалланган вазифаларни амалга ошириш замонавий ахборот технологияларидан кенг фойдаланишни ҳамда ўқувчиларда омилкорликни шакллантириш мақсадида интернет - ресурслардан кенг фойдаланишни кўзда тутгани, бу эса ўз навбатида педагог касбий маданиятининг бир қисми ва олий таълимда таълим муҳитини тегишли ўзгариши сифатида педагогларнинг юқори савиядаги ахборот маданиятига эга бўлишини кўзда тутгани.

Бўлажак мутахассисларнинг “ахборот маданияти” касбий маҳоратини мукамал эгаллаб боришнинг муҳим бир йўналиши сифатида тан олинмоқда. Бўлажак мутахассисларнинг “ахборот маданияти” қуйидаги мезонлар асосида шаклланиб боради: ўз касбий фаолиятига тегишли ахборотларни олиш, уни қайта ишлаш ва фойдаланиш методлари ва усуллари ўзлаштириши; атроф-оламдаги ахборот жараёнлари ҳақида билимлар ва тасавурларни акс эттирувчи педагогнинг педагогик маҳоратини такомиллаштирувчи сифатлар йиғиндиси, ахборот воситаларига эга бўлиш, ахборот маданияти билан боғлиқ ахлоқий ва касбий маҳорат меъёрлари тизимини ўзлаштириш, шунингдек компьютер саводхонлигига эга бўлиш; компьютер саводхонлиги ва ахборотни излаш малакаси, ахборотдан фойдаланиш ҳамда баҳолаш, ахборот

технологияларига эга бўлиш, педагогик фаолиятнинг барча соҳаларида ахборот технологиялари имкониятларини эгаллаш ва фойдаланишдан иборат ахборот омилкорлиги.

Замонавий ахборот ресурслари педагогга ўзининг касбий маҳоратини оширишга ёрдам беради. Бундай шароитда педагог:

1. **Таълим берувчи сифатида** – машгулотлар ўтказади, дарс жараёнини ўқув-методик жиҳатдан тўғри ва самарали ташкил этилишини таъминлайди;

2. **Маслаҳатчи сифатида** – билиш жараёнини бошқаради, гуруҳ бўлиб маслаҳат ва коммуникатив машгулотларни олиб боради, ўрганилаётган мавзунинг ҳар хил масалалари бўйича талабаларга яқка тартибда маслаҳатлар беради;

3. **Менежер сифатида** – машгулотлар ўтказилишини бошқаради, мақсадга эришилишини назорат қилади. (тестлар, имтиҳонлар ва шу кабилар).

Ҳозирги пайтда педагогларнинг ахборот маданиятини шакллантиришнинг фақатгина биринчи, бошланғич босқичи – замонавий компьютер саводхонлигини шакллантириш босқичи кузатилади. Ахборот–компьютер воситалари билан таъминлаш педагогнинг компьютер саводхонлигини шакллантириш учун шароит яратади. Билиш жараёнини ташкил қилишнинг ўзгартирилиши, компьютерда ахборот маҳсулотларини, ўқув дастурларини яратиш малакаларини шакллантириш – педагогнинг ахборот омилкорлигини ривожлантириш йўлидаги кейинги қадам ҳисобланади.

Педагогларнинг ахборот маданияти ахборот моделини куриш малакасини назарда тутаяди. Моделлаштиришни реал оламдаги ҳодисалар, жараёнлар ва объектларни тадқиқ қилишнинг универсал усули сифатида қараб, ахборот моделини куриш методига эга бўлган педагог - талабаларни тадқиқот ишларига жалб этади, унинг моделлаштириладиган ҳолатларда фаол иштирок этиши учун шароит яратади. Педагогик маҳорат таркибий тузилишида ахборот маданиятининг имкониятларини ошириш зарурияти қуйидаги омиллар билан аниқланади: ахборот ҳажмининг кескин ортиши; замонавий фан интеграцияси ва дифференциацияси туфайли юзага келган ахборот тарқалишининг муқаррарлиги; илмий ва ижтимоий парадигмалар алмашинуви туфайли билимларнинг жуда тез эскириши.

Ўқитувчиларнинг ахборот маданиятини шакллантириш ва ривожлантириш таълим соҳасида олиб борилаётган ислохотларнинг ажралмас қисми эканлиги шубҳасиздир. Компьютерда ишлашнинг оддий кўникмалари педагогнинг касбий ахборот фаолиятини такомиллаштиришдаги биринчи қадамдир.

Таълим муассасалари даражасидаги фаолиятлар таълим муассасасини ахборотлаштириш дастури асосида қурилган бўлиши керак. Ахборот

технологияларини фаол татбиқ қилиш орқали таълим сифатини ошириш бундай дастурнинг мақсади ҳисобланади.

Қуйидаги масалаларни ҳал қилиш орқали бу мақсадга эришиш мумкин: методик ишлар самарадорлигини ошириш мақсадида таълим муассасаларининг ягона ахборот муҳитини яратиш, педагогларнинг касбий маҳоратларини оширишга бўлган эҳтиёжларини қондириш ва илмий–методик ҳужжатларда ахборот оқимини аниқ бошқариш; узлуксиз касбий таълимда ахборот технологияларидан фойдаланиш ва ўқув жараёнини фаоллаштириш; педагогларда ва талабаларда ахборот маданиятини шакллантириш учун шароит яратиш лозим. Бундай дастурни амалга ошириш ўқув жараёнини самарали ташкил қилиш, бутун жамоа ва ҳар бир иштирокчининг ўқув жараёнидаги фаолияти натижаларини таҳлил қилиш, ахборот технологияларини таълим жараёнига татбиқ этиш самарадорлиги даражасини аниқлаш имкониятини беради.

Дастурга ахборот технологияларини ўзлаштириш ва татбиқ этишининг барча босқичларида педагогларни назарий ва амалий жиҳатдан тайёрлашга қаратилган фаолиятини ташкил қилишда, қуйидаги таълим интернет–ресурсларидан фойдаланиш мумкин:

Ўзбекистон Республикаси педагогик таълим муассасаларининг ягона ахборот макони – **www.педагог.уз** портали бўлиб, ҳозирги кунда **www.педагог.уз** портали қуйидаги ахборот-таълим ресурсларидан ташкил топган: **www.педагог.уз** порталининг ахборот-таълим ресурслари; ягона электрон таълимий ва илмий ресурслар; ягона битирувчилар базаси ва кадрларга электрон буюртма бериш тизими; масофавий таълим ресурслари; масофавий малака ошириш курслари; тарбияга оид электрон ресурслар; электрон ўқув-методик мажмуалар; педагогика бўйича Ихтисослашган ҳимоя кенгашлари фаолияти очиқ электрон тизими; ёш ўқитувчиларни методик қўллаш электрон тизими; электрон конференция-форум; республикада педагогик таълимнинг электрон тарғибот тизими расмий сайти.

Замонавий ахборот технологияларини таълим ва тарбия жараёнида қўллаш олиш бўйича ўқитувчилар педагогик маҳоратнинг қуйидаги кўникма ва малакаларига эга бўлишлари керак: фанларни ўқитишда янги ахборот технологияларидан фойдаланиши; педагогик дастурий воситалардан фойдалана олиши; замонавий дастурлаш тиллари ҳақида тушунчаларга эга бўлиши; фанларни ўқитишда замонавий ахборот технологияларини жорий этишининг мақсади, мазмуни ва вазифаларини билиши; ахборот технологияларини ўқитишда жорий этишининг дидактик тамойилларини билиши; ахборот технологияларидан дарсдан ташқари машғулотларни ташкил этиши ва унинг мазмунини ярата олиши; ахборот технологияларидан мустақил таълимни ташкил этишда фойдаланиши; илгор педагогик

тажрибаларни умумлаштириш ва улардан дарс жараёнида фойдаланиши; ўз-ўзини такомиллаштириш, ривожлантириш, назорат қилиш кўникмаларига эга бўлиши; ахборот ва коммуникация технологияларини қўллаш соҳаларини билиши; ахборот ва коммуникация технологиялари воситалари ва уларнинг дидактик имкониятларидан фойдалана олиши; Интернет таълимий ресурслари тўғрисида тасаввурга эга бўлиши; ахборот ва коммуникация технологиялари тузилмаси ва таъминотини, техник ва дастурий воситаларини эгаллаши; педагогик дастурий воситаларни ва уларни яратиш тамойилларини билиши; педагогик дастурий воситаларни яратиш технологиясини ўзлаштириши; педагогик дастурий воситаларни танлай олиши; педагогик дастурий воситалардан ўқув жараёнида самарали фойдалана олиши.

Ўқув фаолиятини диагностика ва мониторинг қилиш ишларида компьютердан фойдаланиш шунингдек, педагогнинг ахборот коммуникацион технологияларни билиш савиясини тавсифлайди. Компьютердан фойдаланишда талабаларнинг ҳамда педагогнинг соғлигини сақлаш меъёрларига риоя қилиш педагог ахборот маданиятининг ажралмас қисмидир. Компьютер воситалари ва ахборот технологиялари дидактик жараёнга улкан таъсир кўрсатади, унинг фаолигини мунтазам ошириб боради, бироқ шу билан бирга ўқув жараёнида ахборот–компьютер воситаларидан фойдаланишда педагогик мақсадга мувофиқлик принципига амал қилиш талаб этилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ochilova G. (2021). ПЕДАГОГИКА.ПСИХОЛОГИЯ. Архив научных исследований, 1(45).
2. Hayitov O. E., Ochilova G. O. *Business Psychology*. – 2010.
3. Очиллова, Г. О., & Мусаханова, Г. М. (2017). Педагогика как наука на пути новых исследовательских задач, переосмыслений и перспектив. Молодой ученый, (7), 458-460.
4. Adilovna O. G., Khayitovich B. E. GENDER FEATURES OF THE IMPACT OF FAMILY BUSINESS ON YOUTH ENTREPRENEURSHIP MOTIVATION.

**IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA
BO‘LAJAK MUTAXASSISLARNI INNOVASION
FAOLIYATGA TAYYORLASHDA ZAMONAVIY
TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH
SAMARADORLIGI**

*Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani maqolalar to‘plami
(2021-yil 25-noyabr)*

“IQTISODIYOT” – 2021

Mas’ul muharrir:
Sharipov K.A.

Muharrir:
Yaxshiyev H.T.

Musahhih:
Matxo‘jayev A.O.

Sahifalovchi:
Adilova I.N.

Litsenziya raqami: №10-4286 14.02.2019. Bosishga 22.11.2021 da ruxsat etildi.
Bichimi 70x100¹/₁₆. Raqamli bosma usuli. «Arno Pro» garniturası.
Shartli bosma tabog‘i 31,3. Adadi 20 nusxa.

«ZARAFSHON FOTO» XK matbaa bo‘limida chop etildi.
100066, Toshkent sh. Islom Karimov ko‘chasi, 49-uy.

